

5. La neologia per sintagmació

JUDIT FREIXA I SANDRA ROJAS

5.1. ASPECTES INTRODUCTORIS

Segons l'Observatori de Neologia, un neologisme sintagmàtic és un neologisme format a partir de diversos lexemes que segueixen una estructura sintàctica i que s'han lexicalitzat. Altrament dit, són unitats que han passat a formar part del component lèxic de la gramàtica després d'un procés de lexicalització, els diferents lexemes de les quals mantenen relacions sintàctiques com les que trobem a les oracions. Els neologismes *violència de gènere*, *canvi climàtic*, *àrea verda* o *full de ruta* són exemples de paraules noves formades amb aquest procés d'innovació lèxica.

5.1.1. Frontera amb altres processos de formació de paraules

Fixem-nos que aquest procés manté una relació de gran proximitat amb altres processos de formació de paraules: *cotxe híbrid*, per exemple, està relacionat amb *cotxe bomba*, però només trobarem el primer dins de la sintagmació ja que els exemples com *cotxe bomba*, d'estructura de nom + nom (N + N), els trobarem dins del procés de la composició patrimonial perquè no s'ha lexicalitzat una estructura oracional.³⁴

Tampoc no trobarem en aquest procés exemples que, tot i tenir efectivament una estructura sintagmàtica superficial o subjacent, han estat tractats en altres processos de formació. Per exemple, manlleus com *master class*, *safety car* són unitats sintagmàtiques, però s'ha prioritzat el fet de procedir d'una altra llengua a

34. Si bé és cert que des d'altres models teòrics no es defensa aquesta distinció entre sintagmació i composició.

l'hora de classificar-los i, doncs, són al capítol 9. D'altra banda, formes com *autonòmiques* o *portàtil* són reduccions d'unitats sintagmàtiques (de *eleccions autonòmiques* i de *ordinador portàtil*, respectivament), però en aquest cas apareixen en el capítol de truncacions (capítol 6), ja que el neologisme és pròpiament una unitat monolèxica formada a partir d'una unitat sintagmàtica. Trobaríem exemples semblants per a unitats sintagmàtiques que són també neologismes semàntics i unitats derivades que són sintagmàtiques, però que han fet el pas cap a neologismes amb l'adjunció d'un afix.

5.1.2. Objectius i dades d'anàlisi

Justament per la seva naturalesa polilèxica, els neologismes sintagmàtics són les unitats més freqüents en el llenguatge tècnic i científic, perquè tenen una estructura classificatòria en què la base del sintagma sol correspondre al nucli (i, semànticament, a l'hiperònim) mentre que el complement del sintagma sol correspondre a l'especificació d'aquest nucli i n'expressa una característica rellevant (com ara la funció, el tipus o el mitjà). Ho veiem en exemples com *esquat isomètric*, *cultiu ecològic*, *densitat òssia* o *televisió digital terrestre*.

Les unitats sintagmàtiques, però, també són presents en la llengua general, encara que en un percentatge més baix. Segons les dades de l'Observatori de Neologia, més del 20 % del total anual de neologismes correspon a la sintagmació, dada que la situa en els blocs de productivitat elevada de la formació de paraules de la llengua general, juntament amb els processos de prefixació, de sufixació o de manlleu. En canvi, el percentatge de neologismes sintagmàtics baixa a poc més del 10 % si només tenim en compte els resultats obtinguts amb els textos escrits, que seran la nostra base d'anàlisi. Més endavant dedicarem un apartat específic al contrast que presenten els neologismes sintagmàtics segons els textos de procedència (vegeu l'apartat 5.3.1).

En aquest treball tindrem en compte els estudis anteriors que descriuen la creació de paraules a partir del procés de sintagmació (Alvar Ezquerro, 1993; Estornell, 2006; Gaviño i Rivas, 2001, Gràcia, 2002; Lerat, 1994), i especialment aquells que han tractat de la sintagmació per a la formació de neologismes (Adelstein *et al.*, 1997; Estopà, 2004, 2009a). Intentarem que aquesta aportació complementi i actualitzi els treballs anteriors: amb dades recents i més diversificades.

Efectivament, i com ha estat dit en la introducció d'aquest volum, les dades que tindrem en compte es basen en els exemples obtinguts a l'Observatori de Neologia en el període 2007-2009, i només puntualment recorrerem a exemples d'altres anys. Només tindrem en compte les dades procedents del buidatge manual, ja que l'eina informàtica de buidatge automàtic (BUSCANEO) no detecta les unitats sintagmàtiques.

Considerem que aquestes dades són més diversificades que les que trobem en treballs anteriors perquè procedeixen de textos de menes diferents (premsa escrita, revistes i textos radiofònics) i perquè en l'apartat de contrast tindrem també en compte exemples del castellà documentats pels mateixos mitjans en textos escrits en aquesta llengua.

Així doncs, dedicarem una part del treball a la descripció dels neologismes sintagmàtics a partir de les dades seleccionades que acabem d'esmentar; serà una descripció que tindrà en compte aspectes com la freqüència, la categoria gramatical, l'estructura morfosintàctica i l'àmbit temàtic d'ús. I dedicarem una segona part al contrast segons els tipus de text (premsa, revistes i textos orals) i segons la llengua (entre català i castellà).

5.1.3. *Subjectivitat de la detecció dels neologismes sintagmàtics*

Les dades d'anàlisi corresponen a tots els neologismes considerats sintagmàtics durant el procés de buidatge de l'Observatori de Neologia durant el període 2007-2009. Com s'ha dit en la presentació d'aquest volum, el buidatge es fa d'acord amb un criteri lexicogràfic pel qual es consideren neologismes les unitats detectades en l'ús i no documentades en el corpus lexicogràfic d'exclusió. Els pros i contres del criteri lexicogràfic han estat ja exposats en ocasions anteriors,³⁵ però destaquem només l'aspecte més positiu, el fet de ser el criteri que permet la identificació de neologismes amb més objectivitat, i l'aspecte més negatiu, el fet d'obligar a considerar neologismes unitats que no apareixen en el diccionari per altres motius que no són la novetat (per exemple, paraules antigues, dialectals, especialitzades o predictibles).

Els neologismes sintagmàtics no gaudeixen del benefici de l'objectivitat en la identificació que acabem d'esmentar. Juntament amb els neologismes semàntics, són unitats que han de ser analitzades més meticulosament que la simple constatació de si ja apareixen o no en els diccionaris. En el cas dels neologismes semàntics, cal determinar si l'ús contextual s'adiu amb la definició del diccionari, i en el cas dels sintagmàtics, cal determinar si aquella seqüència constitueix una unitat ja lexicalitzada o si és una seqüència discursiva que no remet a una unitat semàntica.

En aquest treball no entrarem en aquesta discussió perquè l'objectiu és un altre, però haurem de tenir en compte el biaix que pot representar aquest marge de subjectivitat en la identificació dels neologismes quan arribi l'hora d'interpretar els resultats. És evident que alguns dels neologismes sintagmàtics de l'Observatori són exemples més clars d'unitats lexicalitzades que no pas d'altres (*software lliure*, *cotxe solar* i *contracte laboral* contrasten amb *cervell ideològic*, *cita bilateral*

35. Vegeu Cabré *et al.* (2004).

i *curso de promoció*), però la sorpresa i poca estabilitat d'alguns dels exemples de sintagmàtics que veurem en aquest treball també la trobem en unitats formades per altres processos: *desraonament*, *apatètic* o *tripatir*, exemples d'unitats no sintagmàtiques creades *ad hoc* que no tindran estabilització en l'ús dels parlants.

5.2. DESCRIPCIÓ GENERAL DELS NEOLOGISMES SINTAGMÀTICS

En aquesta part del treball mirarem de caracteritzar els neologismes sintagmàtics catalans d'acord amb els paràmetres que poden donar-nos més informació sobre la seva formació i el seu ús, prenent com a base els 606 exemples (689 si hi comptem també les repeticions) procedents del buidatge de textos escrits (més endavant farem el contrast amb els exemples de textos orals).

5.2.1. Anàlisi de la freqüència

El 90,4 % dels neologismes (548 exemples) tenen una sola ocurrència i això significa que el conjunt de les unitats amb una freqüència superior a 1 no arriba a sumar ni el 10 %, fet que demostra que les unitats sintagmàtiques neològiques recollides per l'Observatori de Neologia tenen molt poca estabilitat en l'ús o bé que hi ha un biaix metodològic. Si bé és cert que el percentatge de neologismes documentats una sola vegada és molt elevat en el total de dades de l'Observatori de Neologia (se situa en un 82 %), cal dir que els neologismes sintagmàtics són el conjunt més poc freqüent, fet atribuïble a la subjectivitat en la detecció que hem comentat més amunt.

Les unitats amb dues ocurrències (42 exemples) representen el 6,9 %, i les unitats amb tres ocurrències (deu exemples), l'1,6 %. Tant les unitats amb freqüència quatre (tres exemples) com cinc (tres exemples) sumen un 0,5 %. Així doncs, també trobem exemples de neologismes sintagmàtics amb indicis d'estabilització. Són exemples com els següents, que il·lustrem amb un dels contextos d'aparició:

- El grup d'experts nomenat pel departament d'Economia i Finances ha actualitzat per al període 2002-2005 els càlculs de la **balança fiscal** de Catalunya amb l'Estat. [AV, 12/07/2008]
- Intenta que Espanya no quedi despenjada de l'escena internacional, amb la defensa de la vella idea de l'aliança de civilitzacions i que és pitjor el **canvi climàtic** que no la crisi. [CR, 25/09/2009]
- Qualsevol pas de futur s'ha de fer estrictament a partir de parlar i arribar a acords molt amplis: el **cap de llista**, les llistes, el programa, el projecte. [AV, 02/11/2008]
- Ahir, a Màlaga, Mariano Rajoy va seguir el **full de ruta** al peu de la lletra, però es va ficar en un terreny pantanós quan va relacionar el nombre d'estrangers que han ar-

ribat a l'Estat espanyol durant els darrers anys amb l'augment de la delinqüència. [AV, 24/02/2008]

- Per una altra banda, Gamesa es troba en un procés de venda d'un conjunt de **parcs eòlics** en territori espanyol per una potència instal·lada total de 1.000 megawatts en els propers 5 anys. [AV, 07/07/2002]
- Tampoc era qüestió de veure's desbordat per una allau de **sense papers** —la majoria afganesos que fugen de la guerra— a les comissaries franceses. [PC, 23/09/2009]
- El servei personal no només es manifesta en l'ajuda a la dona víctima de **violència de gènere**, violència domèstica, els nens en risc o la gent gran que està malalta o sola, sinó que també ha de contemplar els passos comuns que fa la gent cada dia. [PC, 23/09/2009]
- Segons dades comunitàries, l'any passat l'ús de les **xarxes socials** va créixer un 35% i s'espera que es dupliqui el 2012. [AV, 11/02/2009]

5.2.2. Anàlisi de la categoria gramatical

Amb la sintagmació no es formen adjectius, verbs o adverbis. Es creen fonamentalment neologismes nominals (84,4 %) i locucions (15,5 %). En el cas de les locucions, les verbals dupliquen les adverbials o adjectives (10,3 % i 5,2 %, respectivament). Com podem veure en els exemples següents, les locucions verbals en català s'organitzen a l'entorn d'un conjunt petit de verbs:

- *anar*: *anar a la seva bola, anar al compàs, anar de farol, anar sobrat -ada*;
- *caure*: *caure en banda, caure en sac buit, caure un puro*;
- *donar*: *donar la campanada, donar la tabarra, donar la talla, donar llum verda, donar un cop de timó*;
- *fer*: *fer bandera de, fer banyes, fer la gala, fer l'egipci, fer números, fer pinya, fer sofà, fer un parèntesi*;
- *posar*: *posar contra les cordes, posar el fermall d'or, posar en marxa, posar la cirereta, posar negre sobre blanc, posar-hi pegues, posar-se guaipo, posar-se les piles*;
- *tirar*: *tirar aigua al foc, tirar la canya, tirar pel carrer del mig*;
- *treure*: *treure ferro, treure les espases de la beina, treure pit*.

És evident que la majoria d'aquestes locucions verbals noves documentades per al català no són altra cosa que traduccions calcades (i de vegades mal traduïdes) de formes castellanes tradicionals. De fet, per a algunes d'aquestes locucions existeix una expressió catalana tradicional i més o menys viva en l'ús dels parlants. En qualsevol cas, però, també és cert que d'altres locucions són neològiques perquè no estan recollides en el corpus d'exclusió, però són habituals en el bon ús dels parlants.

Pel que fa a les locucions adverbials o adjectives, veiem que es formen a partir de poques preposicions molt productives, bàsicament la preposició *a* però també *de* i *en*:

- *a*: *a càmera lenta, a cop de talonari, a foc baix, a foc mitjà, a la baixa, a la curta, a l'espanyola, a la fresca, a l'alça, a l'europea, a l'última, a peu d'urna, a porteria buida, a tota pastilla;*
- *de*: *de baix cost, de bandera, de carnet, de llarg, de llibre, de protecció oficial;*
- *en*: *en clau de, en ratxa, en termes relatius, en xifres absolutes.*

5.2.3. Anàlisi de l'estructura morfosintàctica

En aquest apartat ens ocuparem dels neologismes sintagmàtics nominals que, com hem dit, representen el 84,4 % del total. Els agruparem segons l'estructura morfosintàctica interna, per observar quines són les tendències des d'aquest punt de vista en català:

TAULA 18
Productivitat de les diverses estructures
morfosintàctiques nominals

<i>Estructura</i>	<i>Nombre d'exemples</i>
N + A	341
N + <i>de</i> + N	104
N + prep + (det) + N	32
N + prep + N + A	21
N + A + A	4
Altres	10

5.2.3.1. N + A (nom + adjectiu)

L'estructura N + A és amb molta diferència l'estructura més productiva per formar unitats neològiques sintagmàtiques (56,2 %). Aquest resultat contrasta amb les unitats sintagmàtiques terminològiques, ja que en els usos especialitzats l'estructura N + A manté el primer lloc de manera més igualada amb la segona estructura més rendible, que és N + *de* + N. Dins de l'estructura N + A hi hem comptabilitzat també els disset casos (2,8 %) que presenten l'estructura inversa A + N, amb els adjectius *alt -a* i *baix -a*, alterant l'ordre de paraules neutre en català, com ara *alta cuina, alta velocitat, alt tribunal, baix cost*.

Alguns dels sintagmes neològics són plurals lexicalitzats (*aigües grises, tecnologies transversals*) o poden contenir un manlleu en la base o en l'extensió (*hipoteca*

subprime), o poden aparèixer-hi sigles, noms propis i signes alfanumèrics (*sal Maldon*).

D'altra banda, l'adjectiu que acompanya el nom pot tenir característiques diverses. Pot ser un adjectiu simple, derivat o deverbals i, en tots tres casos, els exemples són molt abundants. Dins dels adjectius simples, trobem molts adjectius de color: *bitllet verd*, *llista blanca*, *premsa rosa*, *catifa vermella*, etc. Els exemples amb adjectius simples, però, no s'esgoten amb els colors i trobem, entre molts d'altres, exemples com *mercat persa*, *motor mixt* o *rock dur*.

Els exemples de neologismes sintagmàtics amb l'estructura N + A amb adjectiu derivat són els més nombrosos de tots: *líder espiritual*, *lluita partidista*, *massa muscular*, *reagrupació familiar*, *rock ambiental*, *seu institucional*, *terrorisme domèstic*. I, finalment, també són nombrosos els exemples amb adjectius deverbals: *marc regulador*, *mobilitat sostenible*, *paraigua defensiu*, *pas no semaforitzat*.

5.2.3.2. N + SP (nom + sintagma preposicional)

Si sumem els resultats de les tres estructures de nom + sintagma preposicional de la taula 18 (N + *de* + N, N + *prep* + (det) + N i N + *prep* + N + A) obtenim un 25,8 % (157 neologismes). És, doncs, la segona estructura més rendible per formar sintagmes neològics.

a) N + *de* + N (nom + preposició *de* + nom)

Aquesta és l'estructura més lexicalitzada de les diverses possibilitats dins del grup amb sintagma preposicional i és també molt més productiva que tota la resta d'estructures d'aquest bloc juntes (representa un 17,1 %). *Administració de loteria*, *aula d'acollida*, *cap de llista*, *centre de dia*, *comiat de fadrí*, *cursa de veterans*, *esportista d'elit* són exemples de neologismes amb aquesta estructura morfosintàctica.

Com podem veure, els neologismes formats amb aquesta estructura tenen normalment el nucli endocèntric representat pel primer nom del sintagma, i l'extensió o complement del sintagma compleix una funció categoritzadora del nucli, i les relacions semàntiques que s'estableixen són diverses. Una *cursa de veterans* és certament una cursa en què competeixen veterans, el *barret de cowboy* és el barret típic dels cowboys. En canvi, en altres sintagmes el significat del nucli és metafòric, ja que, per exemple, una *aula d'acollida* no té només el significat físic d'aula.

b) N + *prep* + (det) + N (nom + preposició + (determinant) + nom)

Un 5,2 % d'exemples són variacions respecte de l'estructura anterior. Com podem veure a continuació, trobem exemples amb les preposicions *a*, *en*, *per*, *per a* i *sobre*, tot i que la majoria són sintagmes construïts també amb dos noms i la preposició *de*, però presenten un determinant (en tots els casos, l'article determi-

nat). Tot i que sol ser una pista de menys lexicalització, en aquests neologismes s'observa que no és així.

- *a*: *arròs a banda, cara a cara, colze a colze, final a quatre, olla a pressió, tot a cent, tu-a-tu;*
- *de + det*: *abraçada de l'ós, arts de l'amor, bomba del buit, corredor de la mort, eix del mal, esdeveniment de les anelles, excap del govern, fruita de l'amor, guerra de les galàxies, marca de la casa, pastilla de l'endemà, política del misto, política del no, política del tant, programa del cor;*
- *en*: *sortida en tromba, veu en off, clau en mà, colzes en politja;*
- *per*: *carnet per punts;*
- *per a*: *café per a tothom, estoreta per a sushi;*
- *sobre*: *patinatge sobre gel.*

Les possibilitats sintagmàtiques amb preposicions alternatives a *de* són diverses però molt menys productives. No obstant això, els neologismes que s'hi formen no presenten indicis definitius de menys lexicalització i alguns estan instal·lats sòlidament en els usos lingüístics actuals.

c) N + prep + N + A (i N + prep + A + N) (nom + preposició + nom + adjectiu / nom + preposició + adjectiu + nom)

Un petit conjunt d'exemples tenen una estructura sintagmàtica més complexa que incorpora un tercer lexema. Es tracta d'un adjectiu que pot modificar el nom de la base sintagmàtica (com a *crisi econòmica global*) però que normalment modifica el nom de l'extensió del sintagma: *activitat d'alt impacte, aerolínia de baix cost, centre d'alt rendiment, construcció d'obra pública, paquet de rescat bancari, política de mà estesa, ultrasò d'alta densitat, vol de llarg recorregut, zona d'activitat invertida*, etc.

Encara que la majoria de sintagmes tenen dos lexemes i que un petit percentatge en té tres, en els textos especialitzats no és infreqüent la presència de neologismes sintagmàtics amb més de tres lexemes. En canvi, en textos generals sí que és infreqüent. Són unitats que es lexicalitzen més difícilment i que, quan ho fan, no són recollits a l'Observatori de Neologia perquè tenen un significat altament especialitzat.

5.2.3.3. Resta d'estructures

Tanquem aquest apartat d'anàlisi morfosintàctica referint-nos a la resta d'estructures sintagmàtiques, que representen un 2,2 %. Esmentem, en primer lloc, els quatre exemples de l'estructura N + A + A: *crisi econòmica global, font energè-*

tica renovable, freqüència cardíaca màxima, televisió digital terrestre. Com es pot veure, es tracta d'una estructura amb què es formen neologismes més especialitzats i per això són casos residuals a l'Observatori de Neologia.

També amb caràcter residual, trobem algun exemple de l'estructura N + A + prep + N (nom + adjectiu + preposició + nom): *agent local d'igualtat.* I hem agrupat en un darrer bloc els exemples que no responen a cap de les estructures descrites. Són sintagmes com *alto-el-foc, punt i final, relleu esquena mixta, vist-i-plau.*

5.2.4. Anàlisi temàtica

En aquest apartat mirarem de trobar tendències quant al camp temàtic en què s'utilitzen els neologismes sintagmàtics. Per poder-ho fer, hem classificat les unitats seguint un conjunt d'etiquetes de caràcter genèric:

TAULA 19
Anàlisi temàtica dels neologismes sintagmàtics

<i>Àrea temàtica</i>	<i>Freqüència (percentatge, %)</i>
Expressions	118 (19,4)
Economia	83 (13,7)
Política	65 (10,7)
Societat	59 (9,7)
Esports	55 (9)
Medicina	41 (6,7)
Cultura	32 (5,2)
Gastronomia	30 (4,9)
Transports	29 (4,7)
Dret	26 (4,3)
Tecnologia	21 (3,4)
Ecologia	18 (2,9)
Comunicació	16 (2,6)
Milícia	13 (2,1)
Total	606

És evident que la majoria de neologismes sintagmàtics pertanyen a l'àrea de l'economia. Com podem veure en la taula, sumen el 13,7 %, i no ens ha d'estranyar perquè, si bé l'economia ocupa sempre un lloc prominent en els diaris generals, en un període de crisi econòmica, la presència dels termes d'economia es

torna un fet encara més habitual. Sia per parlar de la crisi (*crisi econòmica global*) o per parlar de noves unitats sorgides arran d'aquesta crisi, com *hipoteca sub-prime*, *bombolla immobiliària* o *embargament hipotecari*.

En realitat, però, els neologismes econòmics constitueixen el segon grup en importància i no pas el primer, constituït pels neologismes de caràcter expressiu (19,4 %). Majoritàriament són unitats locutives, com *ploure al gust de tothom*, *marejar la perdiu*, *donar la campanada*, etc., que no poden associar-se a cap àrea temàtica concreta i que molt sovint reproduïxen estructures del castellà.

Política i societat ocupen les posicions 3 i 4 en nombre de neologismes, i en l'altre extrem trobem les àrees temàtiques menys productives com comunicació, ecologia i milícia, àrees que, realment, no ocupen tantes pàgines de diari com les anteriors. De totes maneres, la distància tan gran de resultats també es pot explicar per un altre factor que no hem pogut controlar en aquest treball, i és el fet que aquestes àrees també siguin molt productives neològicament, però que creïn les seves unitats a partir d'altres recursos d'innovació lèxica: manlleus de l'anglès per a la comunicació, del francès i de l'italià per a la gastronomia, formacions cultes per a l'ecologia, etc.

5.3. ESTUDI CONTRASTIU DELS NEOLOGISMES SINTAGMÀTICS

Dedicarem aquesta part del treball a l'observació de determinats aspectes de contrast que poden donar informació sobre els neologismes sintagmàtics en l'ús. Primer de tot, contrastarem els neologismes sintagmàtics segons els textos de procedència i, després, introduïrem els neologismes sintagmàtics en castellà per veure si la semblança entre català i castellà és elevada o baixa.

5.3.1. *Contrast segons el tipus de text*

Com s'ha explicat en la introducció d'aquest volum, l'Observatori ha detectat neologismes en la premsa diària d'àmplia difusió des de l'inici (l'any 1988), però en anys posteriors es van anar diversificant els tipus de textos per tal d'oferir una visió més completa dels usos neològics en català. Primer van ser textos procedents de revistes no especialitzades i sovint (però no sempre) no revisades lingüísticament, i després van ser textos orals radiofònics.

Del total de neologismes recollits a l'Observatori de Neologia durant el període 2007-2009, un 13,5 % són neologismes sintagmàtics. Aquest percentatge, però, és el resultat de tres percentatges diferents perquè només un 5,33 % dels neologismes procedents de textos de premsa són sintagmàtics, i només un 15,15 % dels procedents de revistes també ho són, mentre que un 28,63 % dels neologismes procedents de textos orals són sintagmàtics.

D'acord amb aquests percentatges, la neologia sintagmàtica no ofereix diferències quantitatives rellevants entre els textos escrits (diaris i revistes), però el contrast amb els textos orals és molt significatiu i s'explica per diferents tipus de raons. D'una banda, cal tenir en compte el biaix de la detecció automàtica: en els textos escrits s'utilitza el BUSCANEQ, eina de detecció automàtica de neologismes, però aquesta eina informàtica no es pot utilitzar en textos orals. En principi, això no afecta directament la neologia sintagmàtica, perquè no es pot detectar manualment en cap tipus de text, però sí que hi afecta indirectament perquè els percentatges dels processos és diferent en textos orals i escrits.

D'altra banda, els textos orals tenen una velocitat d'emissió diferent dels textos escrits, que són textos més preparats i més revisats. És possible que una unitat sintagmàtica sigui una resposta més ràpida a una necessitat denominativa del parlant, precisament per la seva simplicitat de formació, tan lligada a la forma discursiva oracional. A més, és un recurs que permet combinacions creatives que segurament donen un marge d'expressivitat més elevat que altres tipus de formacions. El discurs oral, més que l'escrit, busca l'expressivitat mitjançant els diferents recursos lingüístics, entre els quals els recursos lèxics.

Si analitzem el grau de coincidència dels neologismes sintagmàtics en els tres tipus de textos, haurem de tenir en compte que, com hem dit, més del 90 % de les unitats només s'han documentat una vegada i, doncs, només apareixen en un dels tres tipus de buidatge. Les unitats amb una freqüència mínima de tres ocurrences són les que permeten analitzar el grau de coincidència segons els tipus de textos.

Observem que hi ha neologismes que efectivament s'han documentat en els textos orals i en els textos escrits (tant de premsa com de revistes). Són exemples com *primer equip*, *violència de gènere*, *cap de llista*, *canvi climàtic* o *bombolla immobiliària*, necessaris per parlar de temes de gran actualitat i que formen part del llenguatge de cada dia. Alguns neologismes de l'àmbit esportiu (com *secretari tècnic*, *cos tècnic* o *fase de grups*) són compartits pels textos orals i els textos de premsa, però no pels textos de revistes, pel fet que no es buiden revistes d'esports.

Alta cuina, *contaminació lumínica*, *escut antimíssils*, *full de ruta*, *memòria històrica* i *xarxa social* són exemples d'unitats que documentem en textos orals i escrits (però no sempre en premsa i revistes), però també trobem exemples d'unitats freqüents que són pròpies d'un dels tipus de textos. Per exemple, unitats com *mal rotllo* i *bon rotllo* són molt freqüents i exclusives dels textos orals (només s'ha documentat una vegada *bon rotllo* a la premsa i cap vegada en les revistes analitzades) i, en canvi, *alt tribunal* i *a peu d'urna* són més pròpies dels textos periodístics, segons les dades de què disposa l'Observatori de Neologia.

5.3.2. *Contrast entre català i castellà*

Els neologismes sintagmàtics en català i en castellà coincideixen poc. Si bé és cert que totes dues llengües són molt pròximes, i que els neologismes provenen de textos de premsa editada a Barcelona (en català i en castellà) que parlen aproximadament dels mateixos fets i notícies, també ho és que no són textos del tot equivalents ni paral·lels; són textos diferents que procedeixen de fonts semblants.

Des d'un punt de vista quantitatiu, el contrast amb el castellà ens ofereix aquest punt de partida (període 2007-2009):

TAULA 20
Contrast numèric entre català i castellà

	<i>Neologismes</i>	<i>Ocurrences</i>
Català	606	689
Castellà	751	872

La diferència entre les xifres del castellà i del català no indica una tendència més marcada del castellà a la neologia sintagmàtica, sinó que té a veure amb el total de neologismes obtinguts per a cada llengua i sempre en relació amb el nombre de textos buidats.

El total de neologismes sintagmàtics coincidents entre català i castellà puja a 106 (xifra que representa un 17,5 % sobre el total de 606 neologismes sintagmàtics), però el grau de coincidència entre les parelles d'unitats (catalana i castellana) no sempre és igual. Distingim quatre situacions de coincidència:

1. Formes etimològicament idèntiques: *carnet per punts / carnet por puntos, bon rotllo / buen rollo, reagrupació familiar / reagrupación familiar, igualtat de gènere / igualdad de género, línia de crèdit / línea de crédito, president electe / presidente electo*, etc. Entre el total de coincidents, aquest grup de màxima coincidència representa el 57 % del total.

2. Formes equivalents amb canvi lèxic i manteniment del significat del sintagma: *aerolínia de baix cost / compañía de bajo coste, habitatge protegit / vivienda protegida, síndrome postvacances / depresión postvacacional, pastilla de l'endemà / píldora postcoital, puny d'acer / puño de hierro*, etc. Entre el total de coincidents, aquest grup representa només el 10 % del total.

3. Coincidència fora del període estudiat (per a una de les dues llengües); és a dir, una de les dues formes ha aparegut en el període estudiat (2007-2009) però per documentar l'altra dins de l'Observatori, cal ampliar la cerca a altres anys: *fil conductor / hilo conductor, cap de llista / jefe de lista, hipoteca d'alt risc / hipoteca de alto riesgo, memòria històrica / memoria histórica, punt calent / punto caliente*, etc. Representen un 28,3 %.

4. Coincidència ja repertoriada, quan la parella existeix però inicialment no eren coincidents perquè en una de les dues llengües ja és una forma incorporada al diccionari i, doncs, ja no es recull com a neologisme: *full de ruta / hoja de ruta* (que ja apareix en el DRAE), *servei secret / servicio secreto* (que ja apareix en el DRAE), etc. Només un 4,7 %.

Com hem dit, només un 17,5 % dels neologismes sintagmàtics catalans coincideixen amb els neologismes sintagmàtics castellans. Podem dir que és un percentatge baix perquè, a banda que la semblança sistemàtica d'aquestes dues llengües romàniques és un fet notori, tots els neologismes procedeixen de textos de premsa i de revistes editats a Barcelona durant el mateix període. Per això volem mirar d'il·lustrar algunes de les raons que expliquen l'elevada divergència que presenten castellà i català en la formació de neologismes sintagmàtics.

a) Subjectivitat de la detecció: les dades procedeixen de diaris elegits aleatòriament i potser si s'haguessin buidat parelles de diaris (el mateix dia en català i en castellà), el nombre d'unitats coincidents seria més alta. Però també en aquest cas hi hauria intervingut la subjectivitat de la detecció que, com hem dit, té un pes important en la neologia sintagmàtica.

b) Documentació externa a l'Observatori: de fet, la coincidència és baixa dins les dades de l'Observatori, però es poden documentar gairebé totes a la Xarxa. La coincidència entre català i castellà, doncs, és més elevada del que ens indiquen les dades de l'Observatori de Neologia. A tall d'exemple, a l'Observatori de Neologia trobem documentats per al castellà els neologismes *asamblea nacional*, *crédito fácil* i *muro del silencio*, unitats que no documentem en català a l'Observatori però que fàcilment podem trobar amb una cerca a Google (*asamblea nacional*, *crédit fácil* i *mur del silenci*). La situació inversa es produeix igualment: a l'Observatori no documentem els equivalents castellans de *integració vertical*, *lleï de partits* i *permís penitenciari*, però sí que els documentem a Google (*integración vertical*, *ley de partidos* i *permiso penitenciario*).

Així doncs, els resultats obtinguts a l'Observatori no s'han d'interpretar com si català i castellà estiguessin innovant el seu lèxic de maneres molt divergents, sinó que s'ha de tenir en compte que les dades de l'Observatori presenten limitacions a l'hora de fer determinats contrastos i interpretacions: en aquest cas direm que, allà on la detecció sigui manual i subjectiva, les afirmacions sobre el contrast entre català i castellà han de ser prudentes.

c) Neologismes no estabilitzats: en les dades de l'Observatori trobem exemples de neologismes poc travats i no estabilitzats en l'ús. Com hem comentat, la frontera entre allò que es pot considerar una unitat lexicalitzada i allò que cal considerar un sintagma lliure és una frontera difusa. I de fet, algunes unitats que han estat recollides com a neologismes sintagmàtics són ben discutibles. Per al

català hem trobat exemples que certament no serien prototípics: *esdeveniment de les anelles*, *fumigació lingüística*, *mite del català emprenyat* o *sexe de barra lliure*, i n'hem trobat d'igualment dubtosos per al castellà: *autogolpe legitimable*, *película comestible* o *facultativo de trinchera*.

Aquests «neologismes» han estat fruit d'una formació efímera i difícilment es tornaran a documentar en una segona ocasió. Això significa que tampoc no es documentarà el neologisme paral·lel en l'altra llengua i, per tant, aquesta és una de les raons que expliquen la falta de coincidència entre els neologismes sintagmàtics en català i en castellà.

d) Diferents mecanismes de formació: no hem pogut documentar el paral·lel català de *mensaje de texto* (*missatge de text*) a les dades de l'Observatori, però sí que hem documentat *sms* en el mateix corpus. Igualment, no hem pogut documentar el paral·lel castellà de *coixí verd* a les dades de l'Observatori però sí que hem documentat *ecocojín* en el mateix corpus. Aquests i altres exemples demostren que sovint la divergència entre català i castellà es produeix formalment, però es comparteix el concepte (i el referent). Si constatem que català i castellà poden haver pres camins diferents per establir una denominació en l'ús, estem constatant també que totes dues llengües presenten un cert grau d'independència en la innovació lèxica.

e) Diferents estructures sintagmàtiques o semàntiques: si en l'apartat anterior ens hem referit al fet que català i castellà puguin utilitzar diferents mecanismes de formació de paraules per innovar el lèxic, ara ens referim al fet que puguin utilitzar el mateix mecanisme (la sintagmació) però a partir d'estructures no coincidents. Un exemple és *bomba racimo*, neologisme castellà amb l'estructura N + A (en què la posició de l'adjectiu està ocupada per un nom en funció d'adjectiu), neologisme per al qual podem trobar fins a quatre formes diferents en català: la primera forma seria l'equivalent literal (amb la mateixa estructura) *bomba raïm*; una segona forma seria *bomba de raïm* (amb estructura N + de + N); la tercera forma documentada és *bomba clúster* (en què es manté l'estructura però canvia la motivació semàntica) i, finalment, podem trobar el neologisme *bomba de dispersió* (en què se suma el canvi d'estructura i de motivació semàntica).

5.4. CONCLUSIÓ

En aquest estudi hem pogut veure que la sintagmació és un recurs productiu per a la formació de paraules en català. Ho és més en textos orals que en textos escrits, però fins i tot en aquests darrers se situa entre els recursos més productius.

Sabem que la sintagmació és el recurs més habitual en la formació d'unitats terminològiques, però en aquest treball hem pogut veure que les unitats sintagmàtiques no especialitzades són més freqüents del que potser es podia pensar

sense dades quantitatives. Hem vist també que és un recurs utilitzat en els diferents camps temàtics, si bé és cert que la freqüència varia d'un a un altre i que, en qualsevol cas, molts neologismes sintagmàtics són expressions generals que no poden considerar-se de cap camp concret.

Hem vist també que per construir unitats sintagmàtiques es recorre a les estructures morfosintàctiques més habituals, i que la sintagmació també és variada des del punt de vista del grau d'estabilització en l'ús de les unitats que en resulten.

Finalment, un dels resultats més rellevants de l'estudi és la baixa coincidència dels neologismes sintagmàtics en català en castellà, fet que ens deixa pensar que l'autonomia del català en la innovació lèxica actual no ha de ser posada en dubte.